

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

А.Коваленко, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: О.Ю.Теплова, кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

THE PEDAGOGICAL CONDITIONS OF THE FORMING THE EMOTIONAL CULTURE OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN

A.Kovalenko, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. Автор статті досліджує педагогічні умови формування емоційної культури молодших школярів у їх музичній позашкільній діяльності. У статті виокремлюються специфічні педагогічні завдання вчителя, якими визначаються доцільні педагогічні умови процесу формування емоційної культури учнів.

Ключові слова: педагогічні умови, емоційна культура школяра, музична діяльність.

Abstract. The article deals with the pedagogical conditions of the forming the emotional culture of younger schoolchildren in their musical afterschool activity. The specific pedagogical teacher's tasks used to determine the adequate pedagogical conditions of the process of the forming the pupils' emotional culture are distinguished in the article.

Keywords: pedagogical conditions, pupil's emotional culture, musical activity.

На сучасному етапі розбудови національної освіти більше уваги приділяється питанням творчого розвитку дітей, де головним завданням виступає розвиток їх творчих здібностей засобами мистецтва, зокрема музичного.

Провідною ідеєю роботи вчителя музичного мистецтва є невід'ємність музичних знань від процесу музично-творчої діяльності школярів. Саме тому дослідження емоційної культури молодших школярів в процесі їх музично-творчої діяльності та шляхи її формування є надзвичайно актуальним завданням педагога на сучасному етапі розбудови національної освіти.

Проблема формування емоційної культури молодших школярів знайшла своє теоретичне обґрунтування в роботах філософів та культурологів – Аристотеля, Платона, Б. Спінози, І.Канта, Л.Фейєрбаха. Психологічні аспекти культури почуттів і емоцій знайшли своє відображення в працях Б.Ананьєва, Л.Божович, В.Вілюнаса, Л.Виготського, Б. Додонова, Я.Рейковського, Б.Теплова, П.Якобсона та ін. Б.Теплов був упевнений у тому, що музичне переживання за своєю сутністю є емоційним переживанням, що в музиці емоції є вираженням думок, тому саме в музичній творчості емоції і розум гармонізуються. Він розглядав твори мистецтва як ідеальні продукти людської діяльності, які пов'язані з пізнанням світу в почуттєвих образах.

У педагогічному аспекті культура почуттів та її питання цікавили зарубіжних педагогів І.Гербарта, Я.Коменського, Д.Локка, Ж.-Ж.Руссо, вітчизняних педагогів і діячів культури Г.Ващенко, О.Духновича, Я.Козельського, Г.Сковороду, В.Сухомлинського, К.Ушинського. У дослідженнях Т.Антоненко, В.Бачиніна, Н.Крилової, В.Толстих, П. Якобсона, Л.Коваль та ін. зосереджено увагу на пошук засобів, шляхів формування культури емоцій у дітей різного вікового періоду.

Одним із шляхів формування емоційної культури в процесі музично-творчої діяльності учнів ми вважаємо творчу музичну діяльність, яка має пронизувати усі види музичної діяльності школярів та є якісним показником творчого самовираження. У виконавській діяльності інтенсивно розвиваються музичні творчі здібності учнів, розширюються можливості активного сприймання музики.

Мета статті – дослідити педагогічні умови формування емоційної культури молодших

школярів в процесі їх позашкільної музично-творчої діяльності.

Одним із перших, хто почав займатися проблемами емоційного виховання учнів, був В.Сухомлинський. Говорячи про гармонію у вихованні особистості, він відмічає необхідність єдності емоційного й інтелектуального, емоційного й естетичного, емоційного й морального. Емоційна культура, естетичні смаки та громадські якості не можуть, за його переконанням, формуватися на ґрунті емоційної бідності; емоційне безкультур'я у ставленні до людей породжує егоїзм. Видатний педагог був упевнений, що школа стане «майстернею гуманності», якщо буде вчити своїх вихованців відчувати відтінки думок і почуттів людей, їх емоційні стани [9, 17].

Основною метою мистецької підготовки учнів є формування мистецьких компетентностей як цілісної єдиної основи світогляду, а також здатності до художньо-творчої самореалізації і культурного самовираження освітньої галузі. Спираючись на основи мистецької підготовки молодших школярів, майбутньому вчителю необхідно розв'язати низку педагогічних завдань. Серед них пріоритетними ми виділяємо наступні:

- оволодіння системою вмінь і навичок у галузі мистецтва, формування світогляду, креативних і комунікативних якостей;
- формування вмінь і навичок аналізувати, інтерпретувати та оцінювати твори мистецтва, виявляти їх національну своєрідність;
- збагачення духовного світу учнів у результаті вивчення творів мистецтва;
- виховання ціннісного ставлення до дійсності і творів мистецтва, розвиток емоційно-культурної сфери учнів.

Зміст освітньої галузі передбачає цілісний художньо-естетичний розвиток особистості учня шляхом опанування різних видів мистецтва і координації знань, умінь та уявлень, набуття яких необхідне для формування у свідомості учнів полікультурного і поліхудожнього образу світу. Змістовими лініями освітньої галузі є музична, образотворча, культурологічна.

В початковій школі зміст освітньої галузі спрямований на розширення у процесі опанування творів мистецтва і художньо-практичної діяльності набутих у початковій школі ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей.

Завдання вчителя в процесі виховного впливу на учнів полягають у методичній роботі з ними, метою якої є розвиток духовної, емоційно-культурної, освічено-розвиненої особистості школяра. Засобом для реалізації таких завдань є, організація відповідних педагогічних умов на уроках і в позаурочний час, організація емоційно-культурного розвитку молодших школярів відбувається у їх позашкільній музичній діяльності, а також особистий приклад учителя [10, 112].

Виховання в учнів емоційної культури буде ефективним лише за умов належної організації цього процесу. Педагогічні умови процесу формування емоційної культури учнів передбачають створення педагогічних ситуацій на уроках музики, завдяки яким резерви дитячої психіки можуть розвинути до рівня повноцінного естетичного становлення учня.

Однією з умов може стати загострення емоційної сприйнятливості школярів шляхом збагачення їх уявлень чуттєво-образною інформацією, використання музичних творів на уроках мови, читання і, навпаки, використання творів літератури на уроках музики.

Наступна педагогічна умова, як фактор особистісного розвитку учня, збагачення його емоційного та естетичного досвіду, має на меті створити сприятливу атмосферу для сприймання та інтерпретації творів музичного мистецтва, музично-практичної діяльності, а також формування ціннісних орієнтацій, потреби в творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні.

Безперечним є факт, що емоції розвиваються і виховуються, і саме музичне мистецтво є найбільш ефективним у впливі на розвиток емоційної культури особистості. Важливою педагогічною умовою формування емоційної культури школярів є створення педагогічної основи для розвитку творчого мислення дитини за допомогою яскравих музичних образів. Педагоги мають можливість викликати у дітей емоційні реакції, адже діти в музично-театральній палітрі музичних образів відчувають і відображення своїх характерів.

Спостереження за вихованням емоційної культури школярів переконують, що

важливою педагогічною умовою у формуванні емоційної культури є емоційна здібність до переживання різноманітних впливів навколишньої дійсності, наявність задатків емоційної пам'яті, емоційний відгук на музичні образи, твори мистецтва тощо.

У педагогічному аспекті виділяють три типи емоцій, які можна співвіднести з триступеневою структурою музичного сприйняття, яку умовно розрізняють дослідники О. Рудницька та Т. Завадська, підкреслюючи їх важливість та специфічність у формуванні перцептивних та інтелектуальних умінь музичного пізнання [7, 38].

Емоції вираження, в яких виявляється безоціночне недиференційоване ставлення до музичного мистецтва, яке ґрунтується на інтуїтивних відчуттях, що відповідають перцептивному сприйманню музичних звучань, їх слуховому розрізненню.

Емоції переживання - усвідомлення особистісного смислу музичного твору, на основі яких здійснюється розуміння виразно-змістовного значення музики.

Емоції співпереживання, які характеризуються злиттям суб'єктивного переживання з позицією автора й виконавця, внаслідок чого здійснюється естетична оцінка й інтерпретація емоційно-образного змісту музики.

Створення у слухачів відповідного настрою на сприймання музики є важливою педагогічною умовою формування музичного сприйняття школярів. Положення теорії установки мають важливе значення для керування процесом музичного сприйняття. Вони є основою передбачення поведінки учнів, програмування їхньої діяльності у цілісному процесі музичного сприйняття. Від художньо-пізнавальної установки, створеної вчителем у дітей, залежить зміст думок і почуттів, образів і асоціацій, що виникають у їх свідомості.

Отже, головною метою школи, як зазначено в Концепції загальної середньої освіти, є створення сприятливих педагогічних умов для розвитку творчого потенціалу та індивідуальних здібностей особистості. Тому питання творчого розвитку дітей, де головним завданням виступає їх мистецький розвиток, зокрема, формування їхньої емоційної культури, досліджуються на всіх рівнях педагогічної освіти.

Хочемо зазначити, що мистецтво є перспективною унікальною базою цілісного впливу на особистість учня і виступає не тільки джерелом формування їхньої емоційної культури, а й універсальним засобом загального творчого і розумового розвитку дитини.

Список використаних джерел:

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология /Л.С.Выготський// Под ред. В. Давыдова. – М., Педагогика, 1991.
2. Голюк О.А. Ціннісні орієнтації батьків як основа забезпечення гармонійного буття дитини у сім'ї / О.А. Голюк // Імідж сучасного педагога. – 2015. – № 6 (155) – С. 41-44.
3. Голюк О.А. Критерии и показатели готовности будущих воспитателей ДОО к взаимодействию с семьей / О.А.Голюк, Р.Ш.Голюк // Социально-педагогическая и медико-психологическая поддержка развития личности в онтогенезе : сб. материалов междунар. науч.-практ. конф., Брест, 19-20 мая 2016 г. / Брест. гос. ун-т им. А.С.Пушкина ; редкол.: Г. Н.Казарчук (отв. ред.), Т. В. Александрович, М. С. Ковалевич. – Брест : БрГУ, 2016. – С.47-51.
4. Завадська Т.В. Професійне самоздійснення вихователів дитячих дошкільних закладів / Т. В. Завадська // Актуальні проблеми психології. - 2014. - Т. 5, Вип. 14.
5. Любчак Л.В. Соціально-педагогічні особливості розвитку емоційної сфери дитини в сім'ї //Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 4-5 квітня 2012 р.). / За ред. Г.С.Тарасенко. – Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2012 – С. 105-110.
6. Масол Л.М. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах./Л.М.Масол// Інформаційний збірник міністерства освіти і науки України.// – 2004. - №10; – Л., 1965.
7. Назайкинский Е.В. О психологии музыкального восприятия./ Е.В. Назайкинский// М., Музыка, 1972.
8. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник // О.П.Рудницька. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2005.
9. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям./ В.О. Сухомлинський// К. : Рад. школа, 1977.
11. Теплов Б.М. Избранные труды: В 2-х т./Б.М.Теплов// Педагогика//М 1985. – Т.1.
12. Теплова О.Ю. Педагогічні орієнтири формування готовності майбутнього вчителя до творчої реалізації. / О. Теплова // «Професійна освіта: проблеми і перспективи / ІПТО НАПН України. – К.: ІПТО НАПН України, 2016. – Вип.11.- 136 с.